

Yttrande över Allmänt fritidshem och fler elevers tillgång till utveckling, lärande och en meningsfull fritid (2022:61)

Regeringskansliets diarienummer: U2022/03802

Skolinspektionen har beretts möjlighet att yttra sig över betänkandet Allmänt fritidshem och fler elevers tillgång till utveckling, lärande och en meningsfull fritid (2022:61). Yttrandet omfattar de delar av betänkandet där myndigheten har synpunkter.

Sammanfattning

Skolinspektionen instämmer i att fritidshemmet kan ha stor betydelse för många elever. Myndigheten anser därför att det är positivt om elever ges en allmän rätt till fritidshem och rätten inte längre villkoras av föräldrars sysselsättning.

Myndigheten tillstyrker följande förslag:

- 6.5 Ett allmänt fritidshem bör införas. Myndigheten tar dock inte ställning till antal timmar som bör vara avgiftsfria.
- 6.6 Levnadsvillkor läggs till som ytterligare grund för utökat behov av fritidshem. Myndigheten anser dock att det nya rekvisitet behöver definieras så att det tydliggörs vad det innebär och hur det ska tolkas.
- 6.7 Erbjudandet av fritidshem bör ske som en följd av vårdnadshavares önskemål.
- 7.2 En utökad informationsskyldighet för kommunerna i syfte att öka deltagandet i fritidshem.
- 8. 4 Förslag om ändamålsenliga lokaler
- 9.5 Ändringar i skollagen avseende annan personal

Myndigheten avstyrker följande förslag:

- 7.5 Förslag som syftar till ökad kunskap om fritidshem och öppen fritidsverksamhet för 10 - 12-åringar.
- 8.5 Förslag om ändring i Statens skolinspektions instruktion

- 11. Ikraftträdande ändring i förordningen (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion

Synpunkter på förslagen

Yttrandet följer den ordning och rubriksättning som förslagen presenteras enligt i betänkandet.

Utredningens förslag

6.5 Ett allmänt fritidshem bör införas

Skolinspektionen tillstyrker förslaget. Fritidshemmet har, liksom förskoleklassen och grundskolan ett viktigt kompletterande och kompensatoriskt uppdrag i att uppväga skillnader i elevers förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Mot bakgrund av de stora skillnader i likvärdighet som råder i förskoleklasser och grundskolor kan fritidshemmet ha en särskilt stor betydelse för elever med sämre socioekonomiska förutsättningar. Det är därför problematiskt att de elever som i regel har störst behov av att ta del av fritidshemmets undervisning deltar i betydligt mindre omfattning i fritidshemmets verksamhet än andra elever. Det är även problematiskt att dessa elever även går miste om den samverkan mellan skola och fritidshem som pågår under fritidshemstid. Enligt Skolinspektionen är det troligt att dessa elevers personliga utveckling och kunskapsutveckling i grundskolan och även på lång sikt skulle gynnas av deltagande i välfungerande fritidshems verksamhet.

Myndigheten tar inte ställning till förslagen om antal timmar som bör vara avgiftsfria.

6.6 Levnadsvillkor som ytterligare grund för utökat behov av fritidshem

Skolinspektionen tillstyrker förslaget. Myndigheten vill särskilt påpeka vikten av att det nya rekvisitet levnadsvillkor definieras, vilket inte görs närmare i förslaget.¹ I de fall det nya rekvisitet inte definieras försvårar det för myndigheten att genomföra sitt tillsynsuppdrag. Skolinspektionen vill i detta sammanhang därför framhålla att det i den fortsatta beredningen tydliggörs vad rekvisitet levnadsvillkor innebär och hur det ska tolkas. Det är även viktigt för att begreppet ska tolkas och tillämpas på ett likvärdigt sätt.

---

¹ Jämför sidan 352 i betänkandet

6.7 Erbjudandet av fritidshem bör ske som en följd av vårdnadshavares önskemål

Skolinspektionen tillstyrker förslaget. Myndigheten anser att det är positivt att nuvarande behovsprövning ersätts med bestämmelser som möjliggör för fler elever att delta i fritidshemmets utbildning.

7.2 En utökad informationsskyldighet för kommunerna i syfte att öka deltagandet i fritidshem

Skolinspektionen tillstyrker förslaget. Enligt myndigheten kan förslaget ses som nödvändigt för att öka deltagandet hos elever som står utanför fritidshemmets verksamhet i dag och möjliggöra för dessa att delta i fritidshemmets undervisning.

7.5 Förslag som syftar till ökad kunskap om fritidshem och öppen fritidsverksamhet för 10 - 12-åringar

Skolinspektionen avstyrker förslaget. Enligt Skolinspektionens instruktion (SFS 2011:556) ska myndighetens tillsyn och granskning genomföras med utgångspunkt i en behovsanalys. Skolinspektionen anser att detta är en viktig utgångspunkt och ett ändamålsenligt sätt att styra en inspektionsmyndighet. Det är viktigt att Skolinspektionen har utrymme att själv prioritera vilka områden myndigheten ska fokusera på. För närvarande pågår arbete med en tematisk kvalitetsgranskning om skolans och fritidshemmets arbete med extra anpassningar och särskilt stöd, med utgångspunkt i elevens undervisning i dess helhet. Granskningen påbörjas i maj 2023 och slutförs i juni 2024.

Om det ändå finns behov av ett regeringsuppdrag är det viktigt att det finns utrymme för myndigheten att utforma den närmare inriktningen av granskningarna. Skolinspektionen vill i detta sammanhang påpeka att myndighetens uppdrag att genomföra granskningar inte omfattar kartläggningar.² Det kan därför vara juridiskt svårt att genomföra utredningens förslag att utforma granskningar i form av inledande kartläggningar av huvudmännens erbjudande av fritidshem och öppen fritidsverksamhet för 10-12-åringar. I det fall myndigheten ska ges i uppdrag att genomföra vissa kartläggningar bör detta således återspeglas i styrdokumentet.

---

²26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800). I förarbetena till bestämmelsen i 26 kap. 20 § skollagen framgår att kvalitetsgranskningen ska göras i förhållande till de mål och andra riktlinjer som gäller för den granskade utbildningen eller verksamheten. Målen och riktlinjerna framgår framför allt av den läroplan och de kursplaner eller motsvarande styrdokument som gäller för utbildningen. Bestämmelsen och inriktningen tydliggör att kvalitetsgranskningen ska fokusera på de granskade verksamheternas måluppfyllelse (prop. 2009/10:165 s 556, 904). Vidare framgår i 2 § förordning (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion att kvalitetsgranskningen ska omfatta sådana aspekter som kräver en kvalitativ bedömning av undervisningen och verksamheten.

8.4 Förslag om ändamålsenliga lokaler

Skolinspektionen tillstyrker förslaget. I förslaget har bland annat införts ett tillägg med innebörden att lokalerna ska vara ändamålsenliga och det har även införts ett nytt stycke med ett bemyndigande om att meddela ytterligare föreskrifter om lokalernas ändamålsenlighet. Skolinspektionen vill framhålla vikten av att det tydliggörs vad som avses med ändamålsenliga lokaler.

Myndighetens erfarenhet är att huvudmän kan ha behov av stöd i dessa frågor. Granskning har visat att det inte är ovanligt att fritidshem delar lokaler med skola, vilket kan innebära inskränkningar i fritidshemmets undervisning. Till exempel har det visat sig innebära att fritidshemspersonalen undviker att arbeta med vissa material som kräver omfattande städning och undan plockning i skolans undervisningslokaler. Detta kan innebära att fritidshems personal väljer att inte arbeta med vissa moment i undervisningen.

8.5 Förslag om ändring i Statens skolinspektions instruktion

Skolinspektionen avstyrker förslaget så som det är utformat. Skolinspektionen ser visserligen positivt på den ansats förslaget innebär och anser att fritidshemmets verksamhet är viktig. Myndighetens erfarenhet är att fritidshemmets utbildning har varit nedprioriterat bland många huvudmän och skolor. Skolinspektionen ser dock behov av att en helhetsöversyn sker i fråga om vad Skolinspektionen ska utöva tillsyn över vad gäller skol- respektive huvudmannanivå. Den 1 februari 2022 ändrades myndighetens instruktion till att även omfatta tillsyn av vuxenutbildning på skolnivå. Tidigare omfattade denna tillsyn i huvudsak huvudmannanivå. I de fall förslaget om instruktionsändring sker gällande fritidshem kommer endast förskola och annan pedagogisk verksamhet kvarstå som de verksamheter som i huvudsak inte har en tillsyn på verksamhetsnivå. Myndigheten anser därför att det strategiskt behöver övervägas hur tillsynen över skolväsendet som helhet ska hanteras.

9.5 Ändringar i skollagen avseende annan personal

Skolinspektionen tillstyrker förslaget. Förslaget bör underlätta myndighetens inspektion.

11. Ikraftträdande

Skolinspektionen avstyrker förslaget om att ändring i förordningen (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion ska träda i kraft den 1 januari 2024. Detta mot bakgrund av att myndigheten anser att en helhetsöversyn vad gäller tillsynsansvaret för skolväsendet först bör genomföras.

Stabschef Torun Rudin, ställföreträdande chefsjurist Jonas Hedström, jurist Ginger Zakrisson och utredaren Lena Stadler har deltagit i den slutliga handläggningen.

Beslutsfattare

Åsa Edström

Ställföreträdande generaldirektör

Föredragande

Carin Wolf

Utredare